

קול צופיד

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

עקב - תש"ס - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

העץ שידעו כל העוברים במקום. ערלה מצינים בחרסית שהוא עפר שעושים ממנו כלי חרס - רע"ב. רש"י פירש 'כתותי רעפים'. וסימני היכר אלו יש בהם סמליות, שדין פירות ערלה כמו שביר חרס שאין בהם הנאה או אדמת חרסית שאם יזרעו בה אינה מוציאה פירות ואין ממנה הנאה. ובנטע רבעי הסימן הוא בדבשושית אדמה לומר לך שיש מהם הנאה אם יפדו, כמו באדמה הנותנת פרי אם יעבדוה.

הקטף בגזל

משמע מהמשנה הנ"ל, שלדעת ת"ק: עושים את הסימנים כל השנים, כדי להודיע לבאי ולוקחי הפירות אם הפירות ערלה או רבעי. לדעת רשב"ג: רק בשנה השביעית בלבד צריכים לעשות היכר, שאז הפירות הפקר, והנוטלים - נוטלים בהיתר. לכן צריכים סימן שידעו שהפירות ערלה או רבעי, ולא יכשלו. לדעת רשב"ג בשאר שנים לא צריכים לעשות היכר, לפי שאסור ליכנס וליטול פירות ללא רשות. ואם נכנס וגזל - "הלעיטוהו לרשע וימות" ואין צורך להזהיר שהפירות ערלה או כרם רבעי. הגמרא אומרת במסכת בבא קמא דף ס"ט ע"א: שהלכה כרשב"ג במשנה זו. וכן נפסק ברמב"ם הלכות מעשר שני פ"ט הלכה ז'. ואע"פ שבעל השדה ששם סימני היכר שאסור לאכול ירויה - שהגנב יירטע ולא יגנוב כלום, ונרויח בכפליים? חכמים לא חייבוהו בכך ואם רוצה להניח סימן - רשאי.

מנהג צנועים

המשנה מוסיפה, ש"הצנועין" - הצדיקים ואנשי מעשה שהיו רוצים להפריש את העם מאיסור עד כמה שאפשר, היו מכינים מעות לצורך חילול מעשר שני ואומרים: לכשילקטו אותם פירות - מיד יהיו מחוללים על המעות, כך שאפילו אם יאכלו בלי רשות - לפחות שיאכלו כשר והגמ' שם מסתפקת אם זה מועיל או לא. יש שואלים אם הצנועים הצדיקים היו עושים כן רק בכרם רבעי בשמיטה או כל השנים. - תוס' ד"ה והצנועין. ועיין תוספות רעק"א על המשניות ופירוש משנה ראשונה שם, שגם בשביעית היו עושים כן.

דעת הרמב"ם

הרמב"ם הלכות מעשר שני פ"ט הלכה ז'. כותב: "מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה שיד הכל שווה צריך לצינו בקוזות אדמה כדי שיכירו בו, ולא יאכלו ממנו עד שיפדו. ואם היה בתוך שני ערלה מצינין אותו בחרסים כדי שיפרשו ממנו, שאם ציינו בקוזות אדמה שמה יתפוררו, שאיסור ערלה חמור הוא שהיא אסורה בהנייה. והצנועין היו מניחין את המעות בשנת השמיטה ואומרים: כל הנלקט מפירות רבעי אלו מחולל על המעות הלו שהרי אי אפשר לפדותו במחובר" הרמב"ם מבאר עוד דבר מעניין, שבערלה מכיוון שהמשך איסורו שלש שנים מניח חרסית שיתקיים לאורך שנים ואם יניח אדמה יתפורר, משא"כ בכרם רבעי שאיסורו שנה אחת, ועיין לחידושי אנשי שם שמביא מקור להרמב"ם מהירושלמי. הרמב"ם פוסק הלכה כרשב"ג שמפרישים מאיסור רק בשמיטה שבאים ונוטלים בהיתר.

גונבים בלילה ומסיירים לפני כן ביום

מקשה הירושלמי: הרי גנבים באים בלילה, ומה תועיל "החרסית" הרי לא רואים אותה? ירושלמי, מובא במלאת שלמה פ"ה ממע"ש - משנה א' ד"ה א"ר שמעון בן גמליאל. ומתוך הירושלמי על השאלה השניה: שגנב דרכו לסקור את זירת המטרה שלו ביום כדי לתכנן את צעדיו בלילה. כמו שכתוב "חתר בחושך בתים יומם חתמו למו" - שביום חתמו מה שיגנבו בלילה ובבדיקה שעורך הגנב ביום יוכל לראות את הסימנים, ואז לא יגנב או יקח מ"רבעי" ויפדה.

קושיית ה"חוות יאיר"

מקשה ה"חוות יאיר" על לרשב"ג: מדוע לא יתנו סימנים כל השנים להפריש את הגנבים? הרי אם גונב כסף יכול להשיב, אבל אם אכל ערלה - איסורי הנאה דאורייתא ולא ניתן להחזיר! איך יתכן לתת ליהודי לעבור על איסור דאורייתא בלי להפרישו? והרי אם יציין שזה ערלה הוא יפרוש כי עוון

השיעור לעילוי נשמת:

מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע: עקב

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תש"ס.

ט"ו באב להפריש מאיסור

זהירות מגאווה בשעת כיבוש הארץ

בציווי כיבוש הארץ נאמר: "שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן לבא לרשת גויים גדולים ועצומים ממך... וידעת היום כי ה' אלוךך הוא העובר לפניך... הוא ישמידם והוא יכניעם וכו' אל תאמר בלבבך... בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת. לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגויים האלה ה' מוריש אותם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך אברהם יצחק ויעקב" שם, א', ד-ו. "ידוע כי ישראל גיבורים ואנשי חיל כי נמשלו לאריות ולזאב יטרף". רמב"ן עה"ת אצלם גדול החשש ביותר. הם עלולים לחשוב שהכח שלהם הוא של עצמם. והכח הוא המנצח. לכן מצווה ה' לזכור שההצלחה היא מה' וה' עוזר לא בזכותינו, אלא בזכות הברית והחסד עם אבותינו.

דע מאין בא הכח!!

נאמר בפרשת עקב: "ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה - וזכרת את ה' אלוךך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו" דברים ח', יז-יח. ה' נותן לאדם כח על מנת שיעשה בו "חיל". כשאדם משיך את ההצלחה לעצמו, כשהוא חושב שההצלחה היא כוחו שלו וחכמתו - יש בזה סכנה. כשאדם יודע שלא רק ה"כח" אלא גם ה"חיל" - ההצלחה היא מאתו יתברך - זה מחדש את הברית עם ה'. למה?

אדם מתעניין - ה' לא

כאשר אין לאדם סיוע משמים הוא מפחד מעלה נידף. הוא מפחד מאבן הנזרקת מידו של ילד. כשאין סיוע משמים - לא יעזרו כל כלי הנשק החדישים ביותר. לא טנקים ולא נגמ"שים. אין תועלת בחיילים מאומנים ככל שיהיו. מי שחושב שכיבוש הארץ בא מכוחו וגבורתו - מביא על עצמו סכנה גדולה, כיון שבשעת עיפות וחולשה הוא יוותר ויוותר. אין לו על מי להשען. גם ה' עוזב אותו ואומר לו: "נראה את חוכמתך הרבה!". רק כשיודעים שהקב"ה עוזר ויעזור. כשיודעים שה' נתן לנו את הכח לרשת את הארץ וייתן גם בעתיד - אין ממה לפחד. מי שנתן כח בעבר הוא יתן כח גם בעתיד. לא ייעף ולא יגע!!

הצלת עבריינים מאיסור

ט"ו באב הוא מ"ד יום לפני ר"ה, ומחמת כך יש בו הלכות מיוחדות לגבי ערלה וכרם רבעי. ונדון השבוע באחת מהלכות הקשורות לערלה ורבעי ולהרבה דברים אחרים: המשנה ב"מעשר שני" פ"ה משנה א' אומרת: "כרם רבעי מצינין אותו בקוזות אדמה, ושל ערלה בחרסית וכו'. אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים? בשביעית, והצנועין מניחין את המעות ואומרים: כל הנלקט מזה - יהא מחולל על המעות הללו".

סימון עצי ערלה ורבעי

המשנה מלמדת אותנו שצריך לתת סימן בעצי "ערלה" ו"כרם רבעי" שלא יאכלו את פירותיו באיסור. שהרי בשלש השנים הראשונות של העץ מנטיענו - פירותיו אסורים בהנאה מדאורייתא. לאחר שלש שנים - דין פירותיו כ"מעשר שני" שצריכים לאכול אותם בירושלים. אפשר גם לפדות את פירות "רבעי" פירות משנה רביעית במעות. מעלים את המעות לירושלים. קונים בהם מאכל, ואוכלים אותו בירושלים. מכיון שלא כל אדם יודע שהכרם הוא "ערלה" או "רבעי" היה צריך לעשות "סימן היכר" - חרסית ל"ערלה", וגבשושיות אדמה ל"רבעי". ומניחים סביב

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

עקב - תש"ס - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

הפרשת נכרי מאיסור

וגם לנכרי אסור להגיש אבר מן החי האסור לו אם אינו יכול ליקו בלי עזרתך. ואם הנכרי יכול לקחת את האיסור מבלעדי עזרת ישראל - מותר לסייע לו. המשנה חולק ואומר שגם במקרה זה אסור מדרבנן לסייע לנכרי לעבור איסור. שם ס"ק ז' משם הגאון ביו"ד סי' קנ"א ס"ק ח'.

חייבים לתת למלצר לאכול ובלבד שנטל ידיו

הגמרא במסכת כתובות דף ס"א ע"א כותבת שאסור לבעל הבית למנוע מהמלצר לאכול מהאוכל שהוא מגיש ובמיוחד אם יש בו ריח טוב. ומסופר בגמרא על חכם אחד שהיה נותן למלצר מהאוכל בסוף הסעודה ואליהו הנביא הקפיד בדבר ולא היה מתגלה אליו, כי המלצר היה מצטער ברעב כל הסעודה, אלא צריך ליתן לו לאכול בתחילה. וכתוב בהלכה שאם הסועדים נותנים למלצר לאכול צריך לברך כל פעם ופעם כי יש היסח דעת מפעם לפעם. אם זה יין מברך על כל כוס, כי אינו יודע שיתנו לו עוד. רק שבלחם מברך פעם אחת עיין חולין דף ק"ז ע"ב.

נתינת לחם למי שעלול לשכוח נטילה

ממשיכה הגמרא שם ואומרת: ואסור ליתן לו פרוסת פת אלא אם כן יודע בו שנטל ידיו גמ' חולין ק"ז ע"ב. וכותב שם רש"י ד"ה דטרדי שמתוך בלבול וטרדה ישכח שלא נטל ידיים ויאכל במאכל שנותנים לו בלא נטילה. לכן אסור ליתן לו אלא אם כן יודע שנטל. "לשמש את המסובין ושוכח שלא נטל ונוגע באוכלין שיאכל".

וכן נפסקה הלכה בשו"ע סי' קס"ט סעי' א': "ואסור ליתן לו פרוסת לחם אלא אם כן יודע בו שנטל ידיו". וכתב הב"י: אפילו לא נותן לתוך פיו יש איסור של ילפני עור לא תתן מכשול' ועיין כה"ח ס"ק ט'. וכתב המג"א: שמשמע מרש"י כי רק לשמש שהוא טרוד במלאכה אסור לתת פת, אבל לאדם אחר מותר - שאינו טרוד. אולם לדעת תוס' ר"י משמע שלאדם אחר - גם כן אסור מג"א שם ס"ק ה', כה"ח ס"ק י' ועיין למש"ב שם ס"ק ט'. וכתב כה"ח שם ס"ק י"א: שאם השמש מוחזק לירא שמים - מותר לתת לו כי מסתמא לא יאכל בלי נטילה.

לכבד במאכל מי שלא יברך

השו"ע בסי' קס"ט סעי' ב' כותב: "לא יתן לאכל אלא למי שיוודע בו שיברך". והרמ"א כותב: "ויש מקילים אם נותן לעני בתורת צדקה". וכתבו המפרשים שזה לא לדעת הב"י. וישנם ארבעה נימוקים לדברי הרמ"א שבתורת צדקה מותר לתת אע"פ שלא יברך:

- מצוות צדקה חשובה מאוד וגוברת על אי הברכה שלו, ולא יאונה לצדיק כל אוון לבוש.
  - משום חיינו של עני יתכן וזה יחיה אותו הקילו עו"ת.
  - אין כאן 'לפני עור' כיוון שלאחר הנתינה בתורת צדקה יקח לביתו הב"ח.
  - יש כאן ספק כנגד ודאי, יש ודאי נתינת צדקה וספק אם יברך או לא ואין ספק מוציא מגיד ודאי ה"טז, לפי זה אם יודע בודאי שלא יברך אסור לתת לו עיין כה"ח שם ס"ק י"ג ומש"ב ס"ק י"א.
- והוסיפו המפרשים שיותר צריכים לחשוש לאדם שלא מברך ברכת המזון שהיא מהתורה.

אורחים שלא מברכים

- איך ינהג אדם המארח על שולחנו אנשים שלא מברכים, כיצד יגיש להם כיבודים הטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם. יש לזה כמה דרכים:
- טוב לומר לו: "תברך, שאתה אורח שלי" כף החיים בשם השל"ה. אבל כיום שישנם אנשים שלא מברכים ולא שומעים להערות, יעשה כדלהלן.
  - שיחשוב בדעתו שנותן בתורת צדקה שהוא עני.
  - שיחשוב בלבו שמפקיר את כל האוכל הזה, ולכן האורח אינו אוכל משלו.
  - יברך בקול רם ויאמר "שהוא מכוון להוציא את כולם ידי חובה."

אכילת ערלה הוא חמור ?? והוא נשאר בתימה, ומסיים: "ומי שיעלה ארוכה למחלתי - רופא אומן יקרא".

לא מאכילים רשע בידים

יש המתרצים את תמיהתו של בעל החיות יאיר': שכאן איננו מאכילים את הגנב איסורי הנאה בידים. רק אם יבא גנב הוא לא דואג להניח לו סימן להפרישו. אבל לא שבעל השדה עושה מעשה בפועל להכשיל את הגנב. וכך כתב החזו"א דמאי סימן ח' אות ט': "אלא טעמא דרשב"ג דכל הנוטל באיסור לא מיקרי שאני מכשילו, שהרי הדבר מנוע מצד האיסור, והנוטל נוטלו בלא הזמנתו של הבעלים הזה וכו' שאיך זקוק למעשהו ולשקוד על הצלתו".

עוון גזל חמור יותר

וז"ל הרמב"ם בפינה"ש: "ואומר רשב"ג שלא נצריך לבני אדם לציון ולרשום כרם רבעי ושל ערלה שלא יאכלו מהם בני אדם אלא בשנת השמיטה שהוא הפקר ויד כל אדם שווה גינות ובכרמים. אבל שלא בשנת השמיטה אין צריך לרשום, לפי שאין רשות בני אדם לשלח ידם לאכול מה שאינו שלהם, ואם עבר אדם ואכל - הרי זה "גזלן". ואין לנו לעשות תקנה לגזלן שלא יבא לידי מכשול לפי שעוון הגזלנות יותר גדול, וכל זה דבר אמיתי" עכ"ל. ולכאורה זה ההפך ממה שכתב חוות יאיר שעוון גזל קל שניתן להשבון, עי"ש. וכנראה שדעת הרמב"ם היא כיון שאדם שעובר איסור גזל "בין אדם לחבירו" - נקרא "רשע" הריהו עוון חמור יותר.

מומר - האם מצווים להפרישו?

הש"ך ביו"ד סימן קנ"א סק"ו כותב חידוש גדול: ישראל שהוא קטן - בית דין מצווים להפרישו שלא יאכל נבלות וטריפות, וכ"ש שבת דין מצווים להפריש גדול מכל איסור. אבל בעכו"ם ומומר אין חיוב להפריש אותו מאיסור. לדבריו אם יבא ישראל מומר וידליק נר בשבת ויעשה מלאכה, לא נפריש אותו כמו גוי? מסביר 'הדגול מרבבה' את דעת הש"ך: שישראל העושה עבירה בשוגג, ויש ביד איש אחר להפרישו - חייבים להפרישו. אבל העושה במזיד איזו עבירה אפילו אינו מומר גמור אין מצווה להפרישו וכל העובר עבירה במזיד יקרא מומר לאותו דבר.

אבל רבים חולקים על הש"ך וסוברים, כל ישראל אפילו מומר אין מכשילים אותו באיסור ועוברים על 'לפני עור לא תתן מכשול'. וכך כתב 'הדגול מרבבה' שם ד"ה משא"כ ואומר: "הא ודאי שישראל מומר אע"פ שחטא 'ישראל' הוא. ואם מה בינו לבין שאר ישראל לענין להפרישו מעבירה? הרי חייב להפרישו?"

וכתב המג"א וכתבו התוס' שם "דאסור להושיט למומרים דבר איסור". רמז לכך שחולק על דברי הש"ך הנ"ל. וכ"כ המש"ב שם משמו "ולמומר לעבודת כוכבים אסור להושיט ג"כ דבר איסור כמו לשאר ישראל" מג"א סימן שמו. וכ"כ כה"ח שם ס"ק ט', ומצינו את התוס' בע"ז דף ו' ע"ב ד"ה מנין 'ולפי זה אסור להושיט למומרים לעכו"ם דבר איסור אע"פ שהוא שלהם כי הדבר ידוע שיאכלהו והוא נאסר להם וכישראל גמור חשבינן ליה".

אין לסייע לעבירה אפילו יכול לעשותה בלעדיך

השו"ע פוסק בסימן שמו"ז: בענין הוצאת מרשות לרשות בשבת שאינו מתחייב עד שתהיה עקירה והנחה. ואם יש עקירה ברה"י ואין הנחה ברה"ר וכן להיפך - אינו חייב מדאורייתא. והעומד ברה"ר ועשה עקירה והנחה באופן שנטל מתוך יד חבירו העומד ברה"י - הוא חייב וחבירו הנותן פטור אבל אסור, ואפילו אם העומד בחוץ הוא גוי. והטעם: כי נוח לו לישראל הנמצא בפנים שיוציא את החפץ והוי כנותנו ע"מ להוציאו.

ומסביר המג"א הטעם, שאם ישראל העומד בחוץ מוציא את החפץ - הוא העושה עקירה והנחה, והאיש שנמצא בפנים לא עושה שום פעולה אע"פ המוציא חייב והאיש שבפנים פטור אבל אסור. משום 'לפני עור לא תתן מכשול' מג"א שם ס"ק ד' וכן בט"ז שם. ואפילו אם העומד בחוץ יכול לקחת את החפץ בלי סיוע של העומד בפנים - אסור מדרבנן. שאפילו קטן האוכל נבילות - בית דין מצווה להפרישו "וכ"ש גדול שלא יסייע לו".

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

עקב - תש"ס - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

בשבת שנת תשס"ג - נגמר דין ערלה, וחל עליו דין נטע רבעי וחייבים לפדות את הפירות.

אבל אם ייטע את העץ בט"ו אב - שנת תש"ס לא נחשבת לכלום, רק שנת תשס"א תחשב לו לשנה אחת. שנת תשס"ב - שנה שניה, שנת תשס"ג - נקרא שלש שנים, וימתין עד ט"ו בשבת של שנת תשס"ד ואז יסתיימו שנות ערלה ותתחיל שנת נטע רבעי.

יש מי שאומר: אם נטעת בט"ו באב - אז עד ט"ו בשבת של שנת תשס"ג הפרי אסור. אבל אם נטעת בט"ו באב מספיק לך שלש שנים ולא צריך לחכות עד ט"ו בשבת. כל הנ"ל מובא בשו"ע יו"ד סי' רצ"ד סעי' ד' ה', ובענין אם הקלנו בהתחלה מ"ד יום לפני ר"ה מחמירים בסופה עד ט"ו בשבת, הביא 'סתם' ויש' ומשמע שדעתו להקל.

שתיים שקונים מהמשתלה.

אדם שקונה שתיל של פרי צריך לשאול את בעל המשתלה אם יש לו תעודת הכשר ותעודה מתי שתל את זה וכיצד שתל וגודל הנקב של העציץ.

עציץ שאינו נקוב

אדם הרוצה לטעת עץ פרי בתוך מבנה עם תקרה ורצפה. ולקוח עציץ לא נקוב - אומר הרמב"ם: "אע"פ שלענין מעשרות פטור - הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה". אבל מי שנטע על הגג, שריצפו באבנים ושמו עפר, יש עליו דין ערלה וענין לשו"ע רצ"ד סעי' כ"ו.

העברת עץ עם אדמה

כשמעבירים עץ מהמשתלה עם אדמתו. ממשיכים את חישוב שנות הערלה מיום נטיעתו במשתלה. אבל אם הביאו את העץ עם מעט עפר דבוק בשורשים או בכלל בלי עפר - מתחילים למנות שלוש שנים מיום הנטיעה. ובגמ' "ב"מ דף ק' ע"ב וק"א ע"א מובא כי אדם שהיה לו עץ זית, ושטף הנהר את שדהו ועצי הזית נעקרו, ונסחפו למקום אחר והשתרשו שם. אם העצים נעקרו עם עפר על השורשים בכמות שיכולים לחיות עם עפר זה - ממשיכים למנות שני ערלה וכד' מהמקום הקודם. ואם לא על השורשים מספיק אדמה - מתחילים למנות שנות ערלה מחדש. וענין שם למי שייכים הפירות וכיצד חולקים. וענין שם רש"י שצ"ח למשנה בערלה פ"א משנה ג'.

שתיל מהמשתלה.

וכן הדין בשתילים הבאים ממשתלה, אם השתיל הזה נלקח מהמשתלה עם עפרו, ואומר לך בעל המשתלה שעבר שלש שנים או שאומר שעברו שנתים ואתה שותלו באדמה עם העפר. אם עברו שלש שנים - אין לשתיל דין ערלה ומתחיל דין נטע רבעי. אם השתיל בן שנתים - נשאר לך לחכות עוד שנת ערלה.

כמה אדמה על השורשים?

בלשון הרמב"ם: "אם היה יכול לחיות מאותה אדמה אילו לא נטע - כמו שלא נעקר". שם פ"ה הלכה י"א, וי"ב, וענין לשו"ע שם סעי' י"ט. והביא הב"י שהרשב"א הסתפק כמה אדמה צריך על השורשים? כמה זמן צריך שיכול העץ לחיות חי מאותה אדמה? שלש שנים?

או שבוועיים?
או יומיים?

ה'ברכי יוסף' והאחרונים אומרים: שצריך שלש שנים. וכ"כ בעל "פרח מטה אהרן": אם הרשב"א מסתפק אז צריכים להחמיר בארץ ג' שנים. המענין בשו"ת הרשב"א חלק ג' סי' רכ"ה יראה אחרת וז"ל: "על דבר זה נתחבטתי כמה ימים זמן שיכול לחיות כמה יגעתי ולא מצאתי, ומסתברא לי דאפילו יכול לחיות ממנו קצת ימים פוטרו ואפילו אינו יכול לחיות שלש שנים". משמע שהוא נוטה יותר לאמר מספיק חיות של כמה ימים והוא מסביר זאת שמאחר והעץ היה נטוע וכבר עברו עליו שנות ערלה "אהני ליה נטיעתו ראשונה ופוטרו כל שיכול לחיות קצת".

ובמשפט כהן סי' ט' ובחזו"א ערלה סי' ב' סעי' י"א י"ב משמע שלדעתם מספיק אם יכול לחיות שבוועיים. שהם י"ד יום - זמן קליטת האילן, לדברי החזו"א כן משמע מהרא"ש שם.

מתי אפשר להוציא אחרים ידי חובה

לפי הדין הרגיל אדם יכול להוציא את חבירו בברכה ראשונה ואחרונה א אם אין חבירו יודע לברך. ב. אם קבעו סעודה ומזמנים בשלושה. אף על פי כן אם האורח יודע לברך ואינו רוצה - הרי זה כמו "בור" שאינו יודע ויכול המארח לברך בקול רם להוציא אותו ידי חובה. ואפשר לעשות כן בין ברכה ראשונה או אחרונה. ומכיון שצריך בענין זה כוונה טוב לומר: "אני מברך בשביל כולם" או יאמר: "אני מברך להוציא אחרים ידי חובה" וענין שו"ע סי' קס"ז סעי' י"ג ובסי' רי"ג סעי' א' ומש"ב שם סי' ט' וכה"ח סי' ק"ז.

ברכה לעוסק במלאכתו

במג"א שם"ז סי' ק"ד מביא שדרך ארץ לומר לאדם שעוסק במלאכה: "תצלח מלאכתך" ואפילו לעכו"ם. אבל מי שעוסק במלאכת איסור לא יאמר לו כך. משמע מדבריו שם אם רואה מומר עוסק במלאכה ביום חול, יברכהו בהצלחה אבל אם רואה אותו עובד בשבת לא יברך.

עזרה לתקוע בדרך

ביום חול מצווה להושיט עזרה לנתקע בדרך או מחליף גלגל מדין "כי תראה חמור וכו' רובץ", אבל ביום שבת לא ייעץ לו ולא יסייע בידו, אלא אם כן הוא רואה על המכונית סימן שהוא "רופא" וכד' שמותר ומצוה ליעץ לו ואפילו לעזור לו לתקן מכוניתו בשבת. #נטיעה קודם ראש השנה לענין ערלה

נטיעה קודם ראש השנה

כתוב בגמרא ר"ה דף ט': "אחד הנוטע ואחד המברך ואחד המרכיב ערב שביעית, שלושים יום לפני ראש השנה - עלתה לו שנה ומותר לקיימם בשביעית. פחות משלושים יום לפני ר"ה - לא עלתה ואסור לקיימן בשביעית".

אומר רש"י: "פחות משלושים יום לא עלתה לו" - עד תשרי הבא, אם אינה ערב שביעית ואם ערב שביעית, אסור לקיימו משום תוספת שביעית שמוסיפים מחול על קודש". זאת אומרת שאם נוטע לפני סוף שנה שלושים יום - נחשבת השנה למנין שנות ערלה. וכ"שהגיע יום אחד בתשרי - עלתה לו שנה למנין שני ערלה" רש"י ד"ה עלתה. ואם מדובר בערב שנת שמיטה - הרי העץ נחשב בן שנה בהגיע ראש השנה ומותר לקיימו. ואם היה נוטע את העץ אחר כך הרי אסור לקיימו כיון שעבר על מצוות "תוספת שביעית".

זמן קליטה

הגמרא ר"ה י' ע"ב מסבירה שרק בהתקיים שני תנאים נחשב חלק משנה כשנה שלמה א' שלושים יום לפני ר"ה. ב זמן של שתי שבתות לקליטת העץ וענין בתוס' שם ע"א מתי אומרים מקצת שנה כשנה ומקצת חודש כחודש ומקצת היום כיום.

ולפיכך אם אדם נוטע עץ לפני ט"ו באב או אפילו ביום ט"ו באב ויש פוסקים שמתירים בט"ו באב - בהגיע ראש השנה יחשב העץ כעץ בן שנה.

נטיעה בט"ו באב

ברמב"ם כתוב: "נמצאת למד שהנוטע מ"ד יום קודם ר"ה עלתה לו שנה" - לענין מנין שנות ערלה. ואח"כ מפרט הרמב"ם מע"ש פ"ט הלכה י': "כיצד הנוטע אילן מאכל בט"ו באב משנה עשירית ביובל הרי הוא בתוך שני ערלה עד ט"ו בשבת משנת ג'".

ולמה ט"ו באב? כיון שהוא סיכום של שלושים יום בשנה בתוספת זמן קליטה של יד יום. ולכן אם אדם נוטע עץ לפני ט"ו באב או בט"ו באב - הרי יש כאן שלושים יום לפני ר"ה, ו- 41 יום לפני השלושים יום עד שהעץ הזה ייקלט באדמה. סה"כ 44 ימים,

חישוב שנות ערלה

כיצד? אדם שנטע לפני ט"ו באב תש"ס - זה נקרא שנה. בשנת תשס"א - נקרא שנתים. בסוף שנת תשס"ב - העץ נקרא בן שלש שנים למנין שנות ערלה. בפועל זה שנתים 44 ימים. להלכה זה נחשב ג' שנים. י"ב בט"ו

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

עֶקֶב - תַּש"ס - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

נְפָקָא מִינָא

יש הבדל להלכה בין הטעמים השונים. האם מותר לטעת עץ סרק באדמה? וכן גנן שרוצה לינטוע הדסים, וורדים או שושנים. אם נטע באיסור אחר ט"ו באב - לדעת הרמב"ם יעקור. וברור שעץ ורד, שושנה וכדו' חמור מעץ סרק כי זה יש לו פרי לריח, ועץ סרק אין לו כל פירות. אבל אם נסביר את סיבת האיסור של עץ פרי מפני שמונין שנים לשנות ערלה ויבואו לחשב את השנה הראשונה כשנת השמיטה עין לחזו"א - פי זה הדסים וכדו' יהיו מותרים.

בִּירְקוֹת

אדם רוצה לזרוע באדמה נענע, בצל וכדו' האם צריך לעשות זאת גם כן 44 יום לפני ר"ה או לא? יש מי שאומר: שעד ערב ר"ה מותר לטעת באדמה הכל גם ירקות. יש מי שאומר: שצריך שבועיים. ויש מי שאומר: שצריך ליטוע עד 3 ימים לפני ערב ר"ה עיין נקודת הכסף, ודגול מרבבה על הש"ך סי' רצ"ג סעי' ב'. מהדן מספיק ג' ימים טוב להחמיר שבועיים.

בְּזָרְעִים

ישנם הלוקחים קודם שנת השמיטה זרעים של חיטה, או שעורה ושמים בשקית ניילון בנפרד, ומניחים אותן באדמה, וכשירדדים הגשמים הניילון מתפרק והזרעים צומחים כבר בשנת השמיטה. לפי הרמב"ם יהיה אסור בגלל מראית עין. אם הזרעים נובטים רק בשנת השמיטה יש בזה איסור אחר עיין לתוס' קידושין ב' ע"ב ולר"ש בפירוש המשניות שביעית פ"ט משנה א'.

איסור ספיחין

כתוב בתורה "את ספיח אדמתך" וזהו איסור דרבנן. לדוגמא: אדם שתל בצל שלושה ימים קודם שנת השמיטה, וצמח לו בשנת השמיטה, זה נקרא "ספיחין". ישנם דברים בספיחין האסורים באכילה, אלא אם כן זה דבר מיוחד שלא חל עליו דין "ספיחין" כגון בנענע. דין קדושת שביעית חל עליה, כי נענע לא זורעים כל שנה אלא פעם אחת עיין לרמב"ם פ"ד שביעית הלכה ג' ד'.

הכנות מעשיות לשמיטה

בשמיטה צריכים מאוד להיזהר וכשהתורה אומרת "ושבתה הארץ שבתותיה" - זאת אומרת שאם לא שומרים שמיטה - מתחייבים גלות. לכן צריך לומר לגננים שאם הם רוצים לטעת שתילים, עצים וכדו' יכולים לטעת עד ט"ו באב. ואם הגנן רוצה לזבל או לעדור את האדמה - יכול לעשות כן עד ר"ה. ובשנת השמיטה הוא צריך ללכת למומחים ולרבנים לשאול מה מותר ומה אסור 'לאוקמי' 'לאברוי' לעבוד בגן.

תשלום לעבודות גינון בבית משותף

אדם שגר בבניין משותף שהדירגים לא שומרים תו"מ שרוצים בעבודות גינון גם בשנת השמיטה, הרי התשלום שמשלם עבור יוועד בית' כולל גם את עבודות הגינון והווי 'מסייע בידי עוברי עברה', א"כ מה יעשה? יאמר לוועד הבית שאת התשלום הוא נותן רק לעבודות האחרות שמתבצעות בבניין שטיפה, אחזקת מעלית וכדו' וזה לא כולל את הגינון. ויש מי שאומר שצריך לקחת שלשה אנשים ולומר בפניהם שאת חלקו בגינה הוא מפקיר. לדעה זאת כבר מטי"ו באב צריכים לחשוב כן. יהי רצון, שנזכה לקיים את שמיטה כהלכתה וכשיבא משיח צדקנו הוא כבר יקבע לנו מתי תהיה שנת השמיטה והיובל ואז נחזור לכל הדינים בחומרה של שמיטה מהתורה בעלגל ובזמן קריב.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

למעשה צריך מומחה לשאול האם השתיל שסירו ממנו את הפח או הניילון שסביבו יחזיק מעמד. ואם יאמר לך שזה יכול להחזיק מעמד - יכול לשותלו. ואז הקונה יוסיף את השנים שהיה העץ במשתלה לחישוב ערלה ורבעי.

נטיעה קודם ראש השנה לענין שמיטה

חרישה

בזמן שביהמ"ק היה קיים. קיימו הלכה למשה מסיני שאסור לחרוש אדמה שלשים יום לפני שנת השמיטה - מדין תוספת לשמיטה. וגזרו חכמים שלא יהיו חורשים שדה אילן ערב שביעית בזמן המקדש עד העצרת, ושדה הלבן עד הפסח. שדה של תבואה לא היו חורשים מפסח, ושדה של עצים לא היו חורשים משבועות. כל זה בזמן שבית המקדש קיים, כי כך היתה ההלכה למשה מסיני עיין מו"ק ב' ודף ד' ע"א.

בזמן שאין ביהמ"ק קיים. מותרים בעבודת הארץ עד ראש השנה כדין תורה. ומותר לחרוש עד ערב ר"ה של שמיטה, וז"ל הרמב"ם שמיטה ויובל פ"ג הלכה א': "עבודת הארץ בשנה שישית שלושים יום סמוך לשביעית אסורה הלכה למשה מסיני מפני שהוא מתקנה לשביעית. ודבר זה בזמן שביהמ"ק קיים הוא שנאסר מפי השמועה וגזרו חכמים שלא יהיו חורשים שדה אילן ערב שביעית בזמן המקדש אלא עד העצרת ובשדה הלבן עד הפסח, ובזמן שאין מקדש מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה כדין תורה".

נטיעה

וכל זה בעבודות האדמה כמו חרישה אבל בנטיעת עצים אומר הרמב"ם: "אף בזמן הזה אין נוטעים אילנות ואין מרכיבים ואין מבריכים ערב שביעית אלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשהא אחר הקליטה ל' יום קודם ר"ה של שביעית. וסתם קליטה שתי שבתות. ודבר זה אסור לעולם מפני מראית עין שמה יאמר הרואה שביעית נטע. נמצאת אומר: 'שהנטע וכו' ערב שביעית קודם ר"ה מ"ד יום - יקיים. פחות מכן - יעקר' שם הלכה י"א. הרמב"ם חוזר למה שלמדנו בהלכות ערלה שאם אתה רוצה לטעת עץ מותר לך עד ט"ו באב וכנ"ל פה אם ברצונך לנטוע עץ תעשה את זה עד ט"ו באב, 44 יום לפני ר"ה. וי"א שמשפיק י"ד יום, ונראה לפסוק כמאן דאמר מ"ד יום לפני השמיטה.

מ"ד יום - מנוחת הקרקע

שואלים התוספות: אם אדם נטע עץ לפני ט"ו באב, הרי בסופו של דבר העץ גם בשנת השמיטה יינק מהאדמה, ואיפה שביית הארץ? וכי אם נטע אדם עץ לפני שש שנים כשתכנס שנת השמיטה יצטרך לעוקרו כיוון שיונק מהאדמה ומפריע למנוחתה?

והרי התורה לא אמרה לעקור את כל העצים. ומכיוון שכך משאירים את העצים באדמה. וצריך לחלק ולומר שיש הבדל בין עץ שהיה נטוע לעץ שעכשיו אתה נטוע אותו. עץ שעכשיו אתה נטוע אותו - העץ משקיע הרבה כח להשתרש באדמה ויונק יותר מעץ ותק.

מ"ד יום - תוספת שביעית

רש"י אומר ר"ה ט' ע"ב כי כל הסיבה שצריך 44 יום היא משום תוספת שביעית שמוסיפים מחול על הקדש, כמו תוספת שבת, ערב יו"כ, ולא משמע כן מהרמב"ם הנ"ל.

יש מקשים עליו עיין רש"י ר"ה ט' ע"ב הרי כיום אין דין "תוספת". ותירצו שבטלו דין "תוספת" רק ענין עבודת האדמה ולא נטיעה עיין לתוס' שם ולחזו"א שביעית י"ז, כ"ה, כ"ו ופרק כ"ב אות ה'.

מ"ד יום - מראית עין

לרמב"ם הטעם הוא מראית עין: אם העץ ננטע 44 לפני ראש השנה - העץ נקלט באדמה ומי שעובר בשנת שמיטה רואה עץ שכבר מושרש באדמה ומבין שזה לפני שמיטה. אבל אם תיטע עץ שבוע קודם שמיטה אז אדם יראה שהעץ אינו יציב ומשום מראית עין יחשוד שנטעו אותו בשמיטה. לכן הצריכו 44 יום.

